

Yabancılara Türkçe Öğretim Setlerinde Yer Alan Konuşma Etkinliklerinde Dilin Kullanım Alanları*

Muhammed Eyyüp Sallabaş¹
Hatice Sağlık²

Özet

Ana dilinde olduğu gibi yabancı dilde de birey; dili birbirinden çok farklı ortam, durum ve amaçlarda kullanır. Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (2013) bu durumu dilin kullanım alanları olarak sınıflandırmıştır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dilin kullanım alanlarının belirlenerek öğretim sürecinin planlanması ve sürece uygun materyal tasarlanması önemlidir. Bu bağlamda araştırmanın amacı yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan öğretim setlerinin dilin kullanım alanlarına yer verme düzeyini konuşma becerisi çerçevesinde incelemek olarak belirlenmiştir. Genel tarama deseninde gerçekleştirilen çalışmada İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Gazi Yabancılar İçin Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve Yedi İklim Türkçe ders kitapları doküman incelemesi yoluyla incelenmiş ve betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçlarında setler arasında dilin kullanım alanlarına yer verme düzeylerinde kademe, alan ve setler bağlamında çeşitli farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Yabancılara Türkçe Öğretimi
Dilin Kullanım Alanları
Ders Kitabı
Konuşma Eğitimi

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 19.04.2020
Kabul Tarihi: 31.05.2020
Elektronik Yayım Tarihi: 01.06.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

---

* "Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan konuşma becerisi etkinliklerinin Avrupa dil gelişim dosyası doğrultusunda değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü Türkçe Eğitimi, sallabas@yildiz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4346-4385>

² Yıldız Teknik Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi, haasyasaglik@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3257-264X>

Language Areas of Use in Speaking Activities in Teaching Turkish As Foreign Language Sets

Muhammed Eyyüp Sallabaş¹

Hatice Sağlık^{2,3}

Abstract

Individuals in a foreign language as well as in their mother tongue; uses language in many different environments, situations and purposes. The Common European Framework of Reference for Languages has classified this situation as the use of language. In teaching Turkish as a foreign language, it is important to determine the usage areas of the language and to plan the teaching process and to design appropriate materials for the process. In this context, the aim of the study was determined to examine the level of use of language sets in the teaching of Turkish as a foreign language within the framework of speaking skill. In the research carried out in the general screening pattern, the textbooks of Istanbul Turkish for Foreigners, Gazi Turkish Foreigners, Yeni Hitit Turkish for foreigners, and Yedi İklim Turkish textbooks were examined through document analysis and were subjected to descriptive analysis. As a result of the research, it has been determined that there are various differences between the sets in the context of the use of the language in terms of levels, areas and sets.

Keywords

Teaching Turkish to Foreigners
Usage Areas of Language
Textbook
Speaking Education

About Article

Sending Date: 19.04.2020
Acceptance Date: 31.05.2020
Electronic Issue Date: 01.06.2020

DOI: 11.11111/ted.xx

GİRİŞ

Geçmişten günümüze gerek yabancı dil öğretiminde gerekse Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde pek çok yöntem kullanılmıştır. Günümüzde ise dil eğitimi süreçlerinde bir rehber olarak benimsenen Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nin temel aldığı iletişimsel yaklaşıma dayalı eylem odaklı anlayış pek çok dil eğitimi kurumu tarafından benimsenmiştir.

İletişimsel yöntem 1970'li yıllarda dilbilimciler, öğrenme psikologları ve özellikle sosyo- dilbilimciler tarafından geliştirilmiştir. Yöntemin geliştirilmesinde etkili olan isimler sosyo-dilbilimci Hymes, dil öğretim uzmanları Hanry Widdowson, Christopher Brumfit ve Keith Johnson; Chomsky'nin öne sürdüğü kavramların (edim-yeti) dilin doğasının açıklanması için yeterli olmadığını, bu kavramlara iletişim yetisi eklemenin bu eksikliği gidereceğini öne sürmüşlerdir (Demirel, 2010: 48). İletişim yetisi; dil öğretiminde iletişimin önemini vurgulamasının yanı sıra dilin bir bütün ve dil becerilerinin birbirinden

¹ Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü Türkçe Eğitimi, sallabas@yildiz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4346-4385>

² Yıldız Teknik Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi, haasyasaglik@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3257-264X>

ayrılmayacağını ifade etmesi bakımından da önemlidir (Yaylı vd., 2014). Yöntem, iletişim yetisini kazanan öğrencinin dili kullanabilmek için gerekli bilgi ve yeteneğe sahip olacağını savunur. Bu yöntemde amaç, Chomsky'nin yeti kuramı ve iletişimsel dil yaklaşımının karşılaştırmalı bir çalışmasının ürünü olan Hymes'in "iletişimsel yeti" kavramını gerçekleştirmektir (Richards ve Rodgers, 2001:159).

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve Metni de iletişimsel anlayışa bağlı görev (eylem) odaklı yaklaşımı benimsemiştir. Göreve dayalı öğrenme, öğrencilere görev vererek onların etkileşim içinde görevi yaparken dili öğrenmelerini sağlayan bir yöntemdir (Yaylı, 2004: 15). Yöntem, öğrencilerin bir düşünce sürecinde verilen bilgilerle bir sonuca varmaları, öğretmenlerin de bu süreci kontrol etmeleri ve düzenlemeleri için gerekli etkinlikleri göstermelerini görev kabul eder (Prabhu, 1987'den akt. Memiş ve Erdem, 2013: 314). Temel alınan bu yaklaşım, dil kullanan ve öğrenenleri öncelikle sosyal aktörler; yani, belli koşullarda, belirli çevrelerde ve eylem alanlarında, salt dilsel olmayan, bildirişimsel görevleri üstlenen toplum üyeleri olarak ele aldığı için, genel anlamda eylem odaklıdır (Avrupa Konseyi,2013: 18). Little (2009:225), Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde benimsenen eyleme dayalı yaklaşımla ilgili şu hususları belirtmektedir:

- Dil, dışsal ve sosyal (başkaları ile) veya içsel ve özel (kendimiz ile) olabilen iletişimsel eylemleri gerçekleştirmek için kullanılmaktadır.
- İletişimsel eylemler; alma, üretim, etkileşim ve aracılık olmak üzere dört tür dil etkinliği içermektedir.
- Dil aktivitesine dâhil olmak için iletişimsel dil yeterliliğimizi kullanırız.
- Dil etkinliği her zaman koşulları ve kısıtlamaları olan bir bağlamda gerçekleşir.
- Genellikle öngörülemeyen bağlamsal özelliklerle başa çıkmamız gerektiğinden iletişimsel dil yeterliliğimizin sosyo-dilbilimsel ve pragmatik bileşenleri vardır.
- Dil etkinliği rutin olmayan görevlerin gerçekleştirilmesini gerektirir. Bu görevler onları anlayıp konuşma veya yazılı metinler üretmek için bazı stratejilerin kullanılmasını gerektirmektedir.

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nin ortaya koyduğu bu anlayış dil öğrencisini yüzlerce farklı ortamda ve yüzlerce farklı durum altında çeşitli görevleri tamamlamak durumunda kalan bir konuma yerleştirmiştir. Buna bağlı olarak dilin kullanıldığı farklı ortamlara bağlı olarak değişen kullanım şekilleri de dil eğitimcileri için ön plana çıkmıştır. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde bu alanlar dilin kullanım bağlamları (alanları) olarak ifade etmektedir.

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde Dil Kullanım Alanları

Her birey toplumsal yaşam içinde çeşitli alanlarda sosyal aktörler olarak yer alır ve çeşitli görevler üstlenerek diğer insanlarla resmî, mesafeli, arkadaşça vb. şekillerde iletişim kurarlar (Avrupa Konseyi, 2009b: 50). Her dil kullanımı, belirli bir durum bağlamında, sosyal yaşamın düzenlendiği dil kullanım alanlarında gerçekleşir. Dil öğrenenlerin hazırlanacağı alanların seçimi; durumların, amaçların, görevlerin, konuların ve öğrenim/sınav materyali için kullanılan metinlerle etkinliklerin seçimini önemli çapta etkiler (Avrupa Konseyi,2013:49).

Bireylerin, çeşitli sıfat ve görevlerle rol aldıkları sosyal alanların sayısını sınırlamak çok mümkün olmasa da dil öğrenenlerin amaçları doğrultusunda bu alanlar dört başlık altında tanımlanmıştır. Kişisel alan, kamusal alan, mesleki alan, eğitim alanı (Avrupa Konseyi, 2009b: 50) olarak sıralanan alanların açıklamaları şöyledir:

* **Kişisel alan:** Bireyin, evin çevresi ve evdeki çevrede ailesi ve arkadaşları ve arkadaşları ile sürdürdüğü alandır. Bu alanda birey, yakın çevresiyle hobileri gibi özel uğraşlarını gerçekleştirir.

* **Kamusal alan:** Bireyin, kamuda, siyasi veya idari kurumlarda, kamu hizmetleri için veya bir kamu kuruluşunun üyesi olarak çeşitli amaçlar doğrultusunda hareket ettiği, kamusal özellik taşıyan kültür ve eğlence etkinlikleri gerçekleştirdiği ve sosyal etkileşimlerde bulunduğu alandır.

* **Mesleki alan:** Bireyin mesleğinin icrası sırasındaki etkinliklerini ve mesleki ilişkileri ile her şeyi kapsayan alandır.

* **Eğitsel alan:** Bireyin bir eğitim kurumu çerçevesinde belli düzenli olarak eğitim aldığı veya bilgi ve beceriler kazandırma amacıyla etkileşimde bulunduğu genellikle kamusal nitelikli öğrenim ve öğretimi kapsar.

Dil kullanıcıları/öğrenenler sosyal yaşam içinde birden fazla alan içinde yer alabilirler. Örneğin akademik eğitim için Türkiye'ye gelen yabancı bir öğrenci kişisel alan, eğitsel alan ve kamusal alanda da yer almak zorundadır. Her alanda bireylerin bulunacağı mekânlar, içinde rol aldığı olaylar, etkileşimde bulunacağı kişi veya kişiler, kullanacağı nesnelere ve yapacağı işlemler gibi değişkenler söz konusudur. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde "dış durum" diye nitelenen bu değişkenler şu şekilde sıralanmıştır (Avrupa Konseyi, 2009b: 50):

* Oluştukları mekân ve zamanlar

* Normalde olabileceklerin büyük bir bölümünü belirleyen kurum ve örgütlerin yapı ve yöntemleri

* İlgili bireylerin, özellikle dil kullanan ve öğrenenlere yönelik sosyal rolleri

* Çevredeki (canlı ve cansız) nesnelere

* Meydana gelen olaylar

. Bireyler tarafından gerçekleştirilen işlemler

* Duruma ilişkin metinler

Toplumsal yaşam alanlarında ikinci dil öğrenen bireylerin karşılaşabileceği sınırsız seçenek ve olası durum söz konusudur. Bu durumda öğrencilerin hangi durumlarla daha sık karşılaşabileceği, hangileri için daha hazırlıklı olmaları gerektiği öncelikle saptanmalı; öğretim programları, kullanılacak yöntem ve teknikler bu önceliklere göre düzenlenmelidir. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'ne uygun olarak hazırlanan öğretim programlarının ve ders materyallerinin öğrenen başarısına olumlu katkılar sağladığı (Cebeci, 2006; Güneşli ve Demirel, 2006; İşisağ, 2008; Köse, 2005; Üstünlüoğlu vd., 2012) ifade edilmektedir. Bu bağlamda ders kitaplarında dilin kullanım alanlarının yer alma düzeyine ilişkin literatür taraması yapılmış ve herhangi bir araştırma tespit edilememiştir. Buna göre araştırmanın amacı yabancı dil olarak Türkçe öğretim setlerinde yer alan konuşma

etkinliklerinde dilin kullanım alanlarını değerlendirmek olarak belirlenmiştir. Bu amaca yönelik derinlemesine tespitler yapabilmek için aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir.

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğretim setlerinde dilin kullanım alanlarının düzeylere göre dağılımı nasıldır?
2. Dilin kullanım alanlarının yabancı dil olarak Türkçe öğretim setlerine göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Çalışmanın hedefi doğrultusunda yapılan araştırma genel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Genel tarama modeli çok sayıda unsurdan oluşan bir evrende evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2015: 79).

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni ile yabancılara Türkçe öğretim setleri oluşturmaktadır. Örneklem olarak ADOÖÇ'de yer alan dilin kullanım alanları ve Türkiye'de yayınlanan yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarından en çok kullanılan dört sette yer alan konuşma becerisi etkinlikleri kabul edilmiştir. Örnekleme oluşturan ders kitapları şöyledir:

- 1- İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları (A1-A2-B1-B2-C1)
- 2- Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı (A1-A2-B1-B2-C1)
- 3- Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları (A1/A2-B1-B2/C1)
- 4- Yedi İklim Türkçe ders kitapları (A1-A2-B1-B2-C1)

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Belgesel tarama olarak da adlandırılan doküman incelemesinde temel amaç araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren materyallerin analiz edilmesidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Belgesel taramanın iki ayrı amaçlı olabileceğini belirten Karasar (2015) bu amaçları: genel tarama ve içerik çözümlemesi olarak tanımlar (Karasar, 2015: 184). Genel tarama "alanyazın" ya da "literatür" taraması olarak bilinen bir yöntemdir. İçerik analizi ise belli bir metnin, kitabın, belgenin belli özelliklerini sayısallaştırarak belirleme amacı ile yapılan bir taramadır (Karasar, 2015). Araştırma kapsamında, ADOÖÇ incelenmiş, çalışma konusu olan dört dil becerisi ile ilgili önerilen alanlar saptanmıştır. Bu ölçütlere uygun hazırlandığı ifade edilen ve Türkçe Öğretim Merkezlerinde en yaygın kullanılan dört set araştırma kapsamına alınmış ve bu setlerde yer alan konuşma becerisi etkinlikleri setler ve düzeylere göre sınıflandırılmıştır.

BULGULAR

1.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Konuşma etkinliklerinin düzeylere göre dilin kullanım alanlarına yer verme durumu:

Tablo 1: A1 düzeyi konuşma etkinliklerinde dilin kullanım alanları

Setler	DİLİN KULLANIM ALANLARI (A1)								Toplam f
	Kişisel Alan		Kamu		Mesleki		Eğitsel Alan		
	f	%	f	%	f	%	f	%	
İstanbul	29	67,44	3	6,97	0	0	11	25,6	43
Gazi	11	18,03	2	3,27	0	0	48	78,68	61
Yedi İklim	25	52,08	4	8,33	4	8,33	15	31,25	48
Yeni Hitit	22	62,85	5	14,28	1	2,85	7	20	35

Tablo 1'e göre A1 düzeyi İstanbul ders kitabında yer alan konuşma etkinliklerinin %67,44'ü kişisel alana yer verirken %25,6'sı eğitsel alana, %6,97'si kamusal alana yer vermektedir. Mesleki alana ilişkin etkinlik yer almamaktadır. Gazi ders kitabında yer alan konuşma etkinliklerinin %18,03'ü kişisel alana yer verirken %78,68'i eğitsel alana, %3,27'si ise mesleki alana yer vermektedir. Gazi ders kitabında kamusal alana ilişkin konuşma etkinliği yer almamaktadır. Yedi İklim ders kitabında yer alan konuşma etkinliklerinin %52,08'i kişisel alana %31,25'i eğitsel alana yer verirken kamusal alan ve mesleki alanın oranı %8,33'dür. Yeni Hitit ders kitabında yer alan konuşma etkinliklerinin %62,85'i kişisel alana, %20'si eğitsel alana, %14,28'si kamusal alana yer verirken mesleki alana ait etkinlik oranı %2,85'tir.

Bulgular A1 düzeyine göre mukayeseli olarak incelendiğinde Yedi İklim, Yeni Hitit ve İstanbul setlerinin kişisel alana; Gazi setinin ise eğitim alanına öncelik verdiği ifade edilebilir. Ayrıca tüm setler için bu düzeyde en az etkinlik bulunan alanların kamusal alan ve mesleki alan olduğu söylenebilir.

Tablo 2: A2 düzeyi konuşma etkinliklerinde dilin kullanım alanları

Setler	DİLİN KULLANIM ALANLARI (A2)								Toplam f
	Kişisel Alan		Kamu		Mesleki		Eğitsel Alan		
	f	%	f	%	F	%	f	%	
İstanbul	42	84	2	4	1	2	5	10	50
Gazi	11	19,64	0	0	6	10,71	39	69,64	56
Yedi İklim	29	63,04	2	4,34	1	2,17	14	30,43	46
Yeni Hitit	19	63,33	1	3,33	0	0	10	33,33	30

Tablo 2'ye göre A2 düzeyi İstanbul setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %84'ü kişisel alana yer verirken %10'u eğitsel alana, %4 kamusal alana, %2'si ise mesleki alana yer vermektedir. Gazi setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %19,64'ü kişisel alana yer verirken %69,64'ü eğitsel alana, %10,71'i ise mesleki alana yer vermektedir. Gazi setinde kamusal alana ilişkin konuşma etkinliği yer almamaktadır. Yedi İklim setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %63,33'ü kişisel alana yer verirken %33,33'ü eğitsel alana, %3,33'ü kamusal alana yer vermektedir. Yedi İklim setinde mesleki alana ilişkin konuşma etkinliği tespit edilememiştir. Yeni Hitit setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %63,33'ü kişisel alana, %33,33'ü eğitsel alana, %3,33 kamusal alana yer verirken mesleki alana ait etkinliğe rastlanmamıştır.

Bulgular A2 düzeyine göre mukayeseli olarak incelendiğinde Yedi İklim, Yeni Hitit ve İstanbul setlerinin kişisel alana; Gazi setinin ise eğitim alanına öncelik verdiği ifade edilebilir. Ayrıca bu düzey için tüm setlerde en az etkinlik bulunan alanların kamusal alan ve mesleki alan olduğu söylenebilir.

Tablo 3: B1 düzeyi konuşma etkinliklerinde dilin kullanım alanları

Setler	DİLİN KULLANIM ALANLARI (B1)								Toplam
	Kişisel Alan		Kamu		Mesleki		Eğitsel Alan		
	F	%	f	%	f	%	f	%	f
İstanbul	26	47,27	5	9,09	9	16,4	15	27,27	55
Gazi	20	32,25	1	1,61	1	1,61	40	64,51	62
Yedi İklim	27	54	1	2	0	0	22	44	50
Yeni Hitit	29	63,04	2	4,34	0	0	15	32,60	46

Tablo 3'e göre İstanbul ders kitabında yer alan konuşma etkinliklerinin %47,27'si kişisel alana, 27,27'si eğitsel alana, %16,4'ü mesleki alana, %9,09'u kamusal alana yer vermektedir. Gazi ders kitabında yer alan konuşma etkinliklerinin %32,25'i kişisel alana, %64,51'i eğitsel alana yer vermektedir. Mesleki ve kamusal alanda ise bu oran %1,61'dir. Yedi İklim ders kitabında yer alan konuşma etkinliklerinin %54'ü kişisel alana, %44'ü eğitsel alana, %2'si kamusal alana yer vermektedir. Yedi İklim setinde mesleki alana ilişkin konuşma etkinliği tespit edilememiştir. Yeni Hitit setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %63,04'ü kişisel alana, %32,60'ı eğitsel alana, %4,34'ü kamusal alana yer verirken mesleki alana ait etkinliğe rastlanmamıştır.

Bulgular B1 düzeyine göre mukayeseli olarak incelendiğinde İstanbul, Yedi İklim ve Yeni Hitit ders kitaplarının kişisel alana; Gazi setinin ise eğitim alanına öncelik verdiği ifade edilebilir. Ayrıca tüm setler için en az etkinlik bulunan alanların kamusal alan ve mesleki alan olduğu söylenebilir.

Tablo 4: B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında dilin kullanım alanları

Setler	DİLİN KULLANIM ALANLARI (B2)								Toplam
	Kişisel Alan		Kamu		Mesleki		Eğitsel Alan		
	F	%	f	%	f	%	F	%	f
İstanbul	28	52,83	0	0	0	0	25	47,16	53
Gazi	8	13,79	2	3,44	2	3,44	46	79,31	58
Yedi İklim	27	50	0	0	3	5,55	24	44,44	54
Yeni Hitit	13	44,82	1	3,44	0	0	15	51,72	29

Tablo 4'e göre İstanbul setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %52,83'ü kişisel alana, %47,16'sı eğitsel alana yer vermektedir. Kamusal ve mesleki alanda etkinlik saptanamamıştır. Gazi setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %13,79'u kişisel alana, %79,31'i eğitsel alana yer vermektedir. Mesleki ve kamusal alanda ise bu oran %3,44'tür. Yedi İklim setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %50'si kişisel alana, %44,44'ü eğitsel alana, %5,55'i mesleki alana yer vermektedir. Yedi İklim setinde kamusal alana ilişkin konuşma etkinliği tespit edilememiştir. Yeni Hitit setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %44,82'si kişisel alana, %51,72 eğitsel alana, %3,44'ü kamusal alana yer verirken mesleki alana ait etkinliğe rastlanmamıştır.

Bulgular setlere göre mukayeseli olarak incelendiğinde İstanbul ve Yedi İklim setlerinin kişisel alana; Gazi ve Yeni Hitit setinin ise bu düzey için eğitim alanına öncelik verdiği ifade edilebilir. Bununla birlikte Gazi seti dışındaki setlerde kişisel alan ve eğitsel alana dağılımın bu düzey için daha dengelidir. Ayrıca tüm setler için en az etkinlik bulunan alanların kamusal alan ve mesleki alan olduğu söylenebilir.

Tablo 5: C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında dilin kullanım alanları

Setler	DİLİN KULLANIM ALANLARI (C1)								Toplam
	Kişisel Alan		Kamu		Mesleki		Eğitsel Alan		
	f	%	f	%	F	%	f	%	
İstanbul	37	44,57	4	4,81	3	3,61	39	46,98	83
Gazi	6	11,11	0	0	0	0	48	88,88	54
Yedi İklim	10	25	0	0	0	0	30	75	40
Yeni Hitit	12	42,85	1	3,57	0	0	15	53,57	28

Tablo 5'e göre İstanbul setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %44,57'si kişisel alana, %46,98'si eğitsel alana, %4,81 kamusal alana, %3,61 mesleki alana yer vermektedir. Gazi setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %11,11'i kişisel alana, %88,88'i eğitsel alana yer vermektedir. Mesleki ve kamusal alana ait etkinlik bulunmamaktadır. Yedi İklim setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %25'i kişisel alana, %75'i eğitsel alana aittir. Bu kitapta kamusal ve mesleki alana ilişkin etkinlik yer almamaktadır. Yeni Hitit setinde yer alan konuşma etkinliklerinin %42,85'i kişisel alana, %53,57'si eğitsel alana, %3,57'si kamusal alana yer verirken mesleki alana ait etkinliğe rastlanmamıştır.

Bulgular setlere göre mukayeseli olarak incelendiğinde bütün setler için etkinlik oranlarının eğitsel alan lehine bir artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Bu düzey için İstanbul ve Yeni Hitit setlerinin kişisel alan ve eğitsel alana dağılımı dengelidir. Ayrıca tüm setler için en az etkinlik bulunan alanların kamusal alan ve mesleki alan olduğu söylenebilir. İstanbul seti dışında mesleki alana yer veren konuşma etkinliğine rastlanmamıştır.

2.Alt Probleme İlişkin Bulgular:

Tablo 6: Setlerdeki konuşma etkinliklerinde dilin kullanım alanlarına yer verilme düzeyi

Setler	Düzye	DİLİN KULLANIM ALANLARI								Toplam
		Kişisel Alan		Kamusal Alan		Mesleki Alan		Eğitsel Alan		
		f	%	f	%	F	%	f	%	
İstanbul	A1	29	67,44	3	6,97	0	0	11	25,6	43
	A2	42	84	2	4	1	2	5	10	50
	B1	26	47,27	5	9,09	9	16,4	15	27,27	55
	B2	28	52,83	0	0	0	0	25	47,16	53
	C1	37	44,57	4	4,81	3	3,61	39	46,98	83
	Toplam	162	57,04	14	4,92	13	4,57	95	33,45	284
Gazi	A1	11	18,03	2	3,27	0	0	48	78,68	61
	A2	11	19,64	0	0	6	10,71	39	69,64	56
	B1	20	32,25	1	1,61	1	1,61	40	64,51	62
	B2	8	13,79	2	3,44	2	3,44	46	79,31	58
	C1	6	11,11	0	0	0	0	48	88,88	54
	Toplam	56	19,24	5	1,71	9	3,09	221	75,94	291
Yeni Hitit	A1	25	52,08	4	8,33	4	8,33	15	31,25	48
	A2	29	63,04	2	4,34	1	2,17	14	30,43	46

Yedi İklim	B1	27	54	1	2	0	0	22	44	50
	B2	27	50	0	0	3	5,55	24	44,44	54
	C1	10	25	0	0	0	0	30	75	40
	Toplam	118	49,57	7	2,94	8	3,36	105	44,11	238
Yeni Hitit	A1	22	62,85	5	14,28	1	2,85	7	20	35
	A2	19	63,33	1	3,33	0	0	10	33,33	30
	B1	29	63,04	2	4,34	0	0	15	32,60	46
	B2	13	44,82	1	3,44	0	0	15	51,72	29
	C1	12	42,85	1	3,57	0	0	15	53,57	28
	Toplam	95	56,54	10	5,95	1	0,59	62	36,90	168

Tablo 6'ya göre İstanbul setinde A1, A2, B1 ve B2 düzeylerinde etkinlikler oransal olarak kişisel alan lehinedir. C1 düzeyinde ise eğitsel alana ilişkin etkinlikler ön plana çıkmıştır. Kişisel alana ilişkin en yüksek oranlar A1 ve A2 düzeyindedir. Eğitsel alana ilişkin etkinlikler A1, A2 ve B1 düzeylerinde oransal bakımdan düşüktür. Ancak B2 ve C1 düzeylerinde eğitsel alana ilişkin etkinliklerin oranı artış göstermiştir. Kamusal alan ve mesleki alana ilişkin etkinlikler her düzey için yetersizdir. İstanbul setine ait bütün düzeyler dikkate alındığında etkinliklerin büyük çoğunluğu kişisel alanda (57,04) yer alırken bunu eğitsel alan (33,45) takip etmektedir. Kamusal alan %4,97 oranında etkinliğe sahipken mesleki alan %4,57 oranındadır. Bu oranlara bağlı olarak İstanbul setinde kamusal alana ve mesleki alana ilişkin etkinliklerin sayısal bakımdan yetersiz olduğu ifade edilebilir.

Gazi setinde kişisel alana ilişkin etkinlik oranları A1'den B1'e kadar kademeli olarak artarken B2'den itibaren düşüş göstermeye başlamıştır. Ayrıca bütün düzeyler için kişisel alan etkinliklerine en az yer veren set Gazi'dir. Sete ait bütün ders kitapları dikkate alındığında en fazla etkinlik eğitsel alanda (%75,94) yer alırken bunu %19,24 ile kişisel alan takip etmektedir. Kamusal alan etkinlikleri %1,71 oranına sahipken mesleki alan etkinlikleri %3,09 oranındadır. Bu oranlar bakımından dört set içerisinde kamusal ve mesleki alan etkinliklerine en az yer veren setin Gazi seti olduğu ifade edilebilir.

Yedi iklim setinde A1 ve A2 düzeylerinde kişisel alana ilişkin etkinlik oranları kademeli olarak artarken B1'den itibaren kademeli olarak düşmeye başlamıştır. Eğitsel alanın en düşük olduğu düzey A1 ve A2 iken en yüksek olduğu düzey B2 ve C1'dir. Sette yer alan kitapların tümü dikkate alındığında kişisel alana ilişkin etkinlikler %49,57 ile ilk sırada yer alırken bunu %44,11 ile eğitsel alan etkinlikleri takip etmektedir. Kamusal alana ilişkin etkinlikler tüm etkinliklerin %2,94'ünü oluştururken mesleki alana ilişkin etkinlikler %3,36'sını oluşturmaktadır.

Yeni Hitit setinde A1, A2 ve B1 setinde kişisel alana ilişkin etkinlikler oransal bakımdan yüksekken B2 ve C1 düzeylerinde bu durum eğitsel alan lehine değişmektedir. Sette yer alan kitapların tümü dikkate alındığında kişisel alana ilişkin etkinlikler %56,54 ile ilk sırada yer alırken bunu %36,90 ile eğitsel alan etkinlikleri takip etmektedir. Kamusal alana ilişkin etkinlikler tüm etkinliklerin %5,94'ünü oluştururken mesleki alana ilişkin etkinlikler %0,59'unu oluşturmaktadır. Bu bakımdan bütün setler dikkate alındığında kamusal alana ilişkin etkinliklerin en fazla olduğu set Yeni Hitit setidir. Ayrıca mesleki alana ilişkin etkinliklerin en az olduğu sette yine bu settir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Setlerin düzeylere göre karşılaştırılmalı incelenmesinden elde edilen bulgular A1 düzeyinde Gazi seti dışındaki setlerde kişisel alan etkinliklerin oranının bu düzeydeki tüm

etkinliklere oranının %52 ile %67 arasında değiştiğini; eğitsel alan etkinliklerinin %20 ile %31 arasında kaldığını göstermektedir. A1 düzeyi için bu dağılımın dengeli olduğu ifade edilebilir. Nitekim Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (2013: 31), “Ortak Öneri Düzeyleri Genel Basamaklar Kümesi”nde A1 düzeyi için “Somut ihtiyaçların karşılanmasını amaçlayan, bilinen günlük ifadeleri ve oldukça basit cümleleri anlayıp kullanabilir. Kendini tanıtabilir, başkalarını tanıtırabilir. Başkalarına, kendileri hakkında (örneğin, nerede oturdukları, kimleri tanıdıkları ve nelere sahip oldukları) sorular yöneltebilir ve sorulara benzeri soruları yanıtlatabilir.” ifadeleri yer almaktadır. Bu ifade ile birlikte düşünüldüğünde Gazi seti dışındaki setlerin kişisel alana yer verme oranının normal olduğu söylenebilir. Bu bakımdan Gazi setindeki etkinlerin ADOÖÇ’ye göre yeniden düzenlenmesi gerektiği ifade edilebilir.

A2 düzeyine ilişkin bulgular incelendiğinde Gazi seti dışındaki setlerde kişisel alan etkinliklerinin oranının bu düzeydeki tüm etkinliklere oranının %63 ile %84 arasında değiştiği; eğitsel alan etkinliklerinin ise %10 ile %33 arasında kaldığı ifade edilebilir. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (2013: 31), A2 düzeyi için “İlgi alanıyla ilgili cümleleri ve sıkça kullanılan anlatımları (örneğin, kişi ve aileyle ilgili bilgileri, alışveriş, iş, yakın çevre) anlayabilir. Geçmiş, eğitimi, çevresi ve doğrudan gereksinimleriyle bağlantılı şeyleri basit dilsel araçlar yardımıyla anlatabilir.” ifadeleri yer almaktadır. Bu öneri düzeyi için dil kullanımının kişisel alandan mesleki ve kamusal alana doğru bir genişleme gösterdiği görülmektedir. Bu düzey için Gazi seti dışındaki setlerde kamusal alan etkinlikleri yaklaşık olarak %4 oranında kalırken Gazi setinde bu alana ilişkin etkinlik bulunmamaktadır. İlgili öneri düzeyi dikkate alındığında bu düzey için kamusal alana ilişkin etkinlik oranlarının artması gerekmektedir.

B1 düzeyine ilişkin bulgular incelendiğinde Gazi seti dışındaki setlerde kişisel alana ilişkin etkinlik oranlarının %47 ile %63 arasında değiştiği ve A1-A2 düzeyine göre düşüş gösterdiği söylenebilir. Bu durumun aksine eğitsel alana ilişkin etkinlikler de bu düzeyde artış göstererek %27 ile %44 arasında bir dağılım göstermektedir. Ortak Öneri Düzeyleri Genel Basamaklar Kümesi”nde B1 düzeyi için “Anlaşılır ve ölçünlü bir dille konuşulduğunda, iş, okul, boş zaman etkinlikleri vb. gibi bilinen şeyler söz konusu olduğunda, konuşmanın ana hatlarını anlayabilir. Deneyim ve olaylar hakkında bilgi verebilir; hayal, beklenti, amaç ve hedeflerini anlatabilir, tasarımı ve görüşlerinin kısa gerekçelerini gösterir ya da bunlara açıklamalar getirebilir.” (ADOÖÇ, 2013: 31) ifadeleri yer almaktadır. Bu düzeyde “iş ve okul” kavramları ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla etkinliklerde eğitsel ve mesleki alanın biraz daha ön plana çıkması gerekmektedir. Eğitsel alana ilişkin olarak bu durum gerçekleşirken mesleki alana ilişkin etkinlikler İstanbul seti dışında A1 ve A2 düzeyindeki oranlar ile benzerlik göstermektedir. İstanbul setinde ise diğer düzeylere göre mesleki alanda ciddi oranda bir artış görülmektedir. Buna bağlı olarak dilin kullanım alanları baz alındığında bu düzey için en yeterli setin İstanbul seti olduğu ifade edilebilir.

B2 düzeyine ilişkin bulgular bu düzeyde kişisel alana ilişkin etkinlik düzeylerinin önceki seviyelere göre düşüş gösterdiği görülmektedir. Bu durumun aksine eğitsel alan etkinliklerinde de önceki seviyelere göre bir artış görülmektedir. Mesleki alan ve kamusal alan etkinliklerinde ise diğer düzeylere göre belirgin bir değişiklik yoktur. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (2013:31), “Ortak Öneri Düzeyleri Genel Basamaklar Kümesi”nde bu düzey için “Kendini geniş bir konu alanında belirgin ve ayrıntılı bir şekilde ifade edebilir,

güncel bir konuda görüşünü belirtebilir ve çeşitli olanakların olumlu ve olumsuz yönlerine değinebilir.” ifadeleri yer almaktadır. Buna bağlı olarak bu düzeyde kamusal alan ve mesleki alan etkinliklerinin ciddi oranda artış göstermesi gerekir. Bu bakımdan bu düzeye ait ders kitapları dilin kullanım alanları bakımından yeterli görülmemektedir.

Elde edilen bulgular C1 düzeyindeki ders kitaplarında yer alan konuşma etkinliklerinin oranı kişisel alanda önceki düzeylere göre düşüş gösterirken eğitsel alana ilişkin etkinler artış göstermiştir. Bu düzey için de kamusal ve mesleki alan etkinlikleri oransal bazda düşük düzeyde kalmıştır. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (2013:31), “Ortak Öneri Düzeyleri Genel Basamaklar Kümesi”nde bu düzey için “Dili, toplumsal ve meslek yaşamında, eğitim ve öğretimde etkin ve esnek bir şekilde kullanabilir. Karmaşık konularda görüşlerini açık, düzenle ve ayrıntılı biçimde belirtebilir. Bu sırada çeşitli dilsel araçları uygun şekilde kullanarak metinleri birbirine bağlayabilir.” demektedir. İlgili ifadeler göz önüne alındığında kamusal ve mesleki alana yönelik etkinliklerin bu düzey için beklenen seviyenin çok altında kaldığı ifade edilebilir.

Türkçe öğretim setlerinde yer alan konuşma becerisinin dilin kullanım alanları bağlamında değerlendirilmesine yönelik olarak yapılan araştırmada elde edilen bulgular Türkçe öğretim setleri açısından dilin kullanım alanlarına ilişkin bir eşgüdüm olmadığını göstermektedir. Setteki tüm etkinlikler baz alındığında Gazi seti dışındaki setler dilin kullanım alanlarından kişisel alanı ön plana alırken Gazi seti eğitsel alanı ön plana almıştır. Toplam etkinlik bakımından İstanbul, Yedi İklim ve Yeni Hitit setlerinin kişisel alana ilişkin etkinlikleri oransal bakımdan birbirlerine yakinken (%49-%57 arası) Gazi setinde bu oran çok daha düşüktür (%19,24). Kamusal alan ve mesleki alan etkinlikleri ise setlerin tümü dikkate alındığında oransal bakımdan ciddi anlamda geridedir. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve Metni dikkate alındığında oranlar arası böyle bir farkın olması setler açısından ciddi bir eksikliklerdir. Bununla birlikte Türkiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin genellikle eğitim amacıyla Türkçeyi öğrendiği de bir gerçektir. Koçer’in (2013) öğrenme ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik yaptığı çalışmada Tömer’de eğitim gören öğrencilerin eğitim amaçları ile ilgili “iyi bir iş bulabilmek için Türkçe öğreniyorum, Türkiye’de yaşamak için Türkçe öğreniyorum, eğitimim için Türkçe öğreniyorum” temaları ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan kişisel ve eğitsel alana ilişkin etkinlik oranlarının yüksek olması doğru bir yaklaşımken mesleki alana ilişkin etkinlik sayısının bu kadar az olması setler için olumsuz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Güneşli ve Demirel (2006) Avrupa Dil Gelişim Dosyası’na uygun olarak hazırlanan öğretim programlarının dört temel dil becerisine ve öğrenci tutumuna etkisini incelediği çalışmada dinleme ve sözlü anlatım becerilerinde öğrencilerin fark edilir bir başarı kaydettiklerini saptamış ve dil öğretiminde kullanılan kitapların ilgili metne göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini önermişlerdir. İşisağ (2008) da yapmış olduğu çalışmada Avrupa Dil Portfolyosu yaklaşımına göre düzenlenen öğretimin başarıya, tutuma ve kalıcılığa olumlu etkilerinin olduğunu ifade etmektedir. Köse (2005) de başarı ve tutuma yönelik çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. Üstünlüoğlu ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada (2012) da Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’ne uygun hazırlanan öğretim programının öğrencilerin kendi yeterlilik ve yeterlik düzeylerine ilişkin farkındalıklarını arttırdığını belirtmektedir.

İstanbul ve Yedi İklim setinde C1 düzeyine kadar kişisel alana ilişkin etkinlikler çoğunluğu oluştururken C1 düzeyinde bu durum değişmekte ve eğitsel alan etkinlikleri çoğunluk durumuna gelmektedir. Yeni Hitit setinde ise bu durum B2 düzeyinde

görülmektedir. Gazi setinde tüm düzeyler için eğitsel alan etkinlikleri çoğunluktadır. Mesleki alan ve kamusal alana ait etkinlik sayıları da göz önüne alındığında kitap yazarlarının Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'ni yorumlama biçiminin birbirlerinden çok farklı olduğu ifade edilebilir. Son dönemde hazırlanan ve henüz uygulama imkânına sahip olamayan Türkiye Maarif Vakfı Türkçe Öğretim Programı (TMV, 2019) dışında, yabancılara Türkçe öğretimine ilişkin herkesçe kabul edilen bir programı olmayan Türkçenin en iyi şekilde öğretilmesi için Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde yer alan önerilere dikkat edilmesi gerekmektedir.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle şu önerilere yer verilmiştir:

- Yabancılara Türkçe öğretmek için hazırlanacak ders kitaplarında, dilin kullanım alanları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Dilin kullanım alanları, düzeylere ve dil öğrenme amaçlarına göre farklılaştırılarak öğrenim içeriğine yansıtılmalıdır. İhtiyaç analizleri sonrası dilin kullanım alanlarına yönelik öncelik ve sonralık sırası belirlenmelidir. Örneğin; Türkiye'de öğrenim görmek için Türkçe öğrenen yabancılara, "eğitsel alan" öncelenerek bir içerik sunulabilecekken, Türkiye'de çalışmak için Türkçe öğreneceklere, "mesleki alan" yoğunluklu bir içerik sunulmalıdır.
- Yabancı dil öğrenmede eşik düzey olarak kabul gören B1 seviyesinden sonra, Türkiye'de bulunan her yabancı'nın kamuyla ve çeşitli meslek gruplarıyla iletişim kurabilmelerine imkân oluşturmak amacıyla, mesleki ve kamusal alan etkinliklerine daha sık yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Avrupa Konseyi (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi* (2. bs.)(çev: Milli Eğitim Bakanlığı). Almanya: telc GmbH.
- Avrupa Konseyi (2009a). *Common European Framework of References for language: Learning, Teaching, Assesment* (çev. MEB Çeviri Komisyonu). Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Avrupa konseyi (2009b). *Common European Framework of References for language: Learning, Teaching, Assesment*. Germany:Telc GmbH.
- Cebeci, N. (2006). *The effectivity of task-based activities on vocabulary competence designed in accordance with the common European framework* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Demirel, Ö. (2010). *Yabancı Dil Öğretimi* (1.bs). İstanbul: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güneyli, A. ve Demirel, Ö. (2006). Dil öğretiminde yeni bir anlayış: Avrupa dil gelişim dosyası uygulaması. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 2(2), 110-118.
- İşisağ, K. (2008). *Sözlü iletişim becerilerinin gelişiminde Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni uygulamalarının başarıya, tutuma ve kalıcılığa etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N. (2015). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama* (19. Basım). Nobel Yayınları: İstanbul.
- Köse, D. (2005). *Avrupa Konseyi yabancı diller ortak başvuru metnine uygun Türkçe öğretiminin başarıya ve tutuma etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Little, D. (2009). Language learner autonomy and the European language portfolio: Two L2 English examples. *Language Teaching*, 42(2), 222-233.
- Memiş, M. R. ve Erdem, M.D. (2013). Yabancı Dil Öğretimde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 297-318.
- Richards, J. C. ve Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Türkiye Maarif Vakfı (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı. İstanbul.
- Yaylı, D. Ve Yaylı D. (2014). Yabancı Dil Öğretimi Yaklaşımları ve Yöntemleri içinde. Yabancılara Türkçe Öğretimi- Politik Yöntem ve Beceriler (ed. Yaylı D., Bayyurt Y.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaylı, D. (2004). *Göreve dayalı öğrenme yönteminin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde uygulanması ve bu uygulamaya ilişkin öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.